

RENDSZERSZINTŰ VÁLTOZÁSOK AZ INKLÚZIÓ SZOLGÁLATÁBAN

A KÖNNYEN ÉRTHETŐ KOMMUNIKÁCIÓRA FELKÉSZÍTŐ VAJDASÁGI KÉPZÉS TAPASZTALATAI

HORVÁTH PÉTER LÁSZLÓ

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet,
Szeged, Magyarország
horvath.peter.laszlo@szte.hu

1. Bevezetés

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 4.§ h) bekezdése értelmében egyenlő eséllyel hozzáférhető az információ „akkor, ha az mindenki, különösen a mozgási, látási, hallási, mentális és kommunikációs funkciókban sérült emberek számára kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető, az ahhoz való hozzájutás pedig az igénybe vevő számára akadálymentes.” A Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény különböző szakaszaiban meghatározottak szerint az értelmi sérült személyek számára hozzáférhető információ alatt a könnyen észlelhető és könnyen értelmezhető (együtt: könnyen olvasható) információt kell érteni (Horváth, 2020; Horváth és Ladányi, 2021).

A fogyatékos személyeket megillető emberi jogok, másképpen a fogyatékos ember jogi értelmezése (Horváth, 2017a és 2017b) alapján felmerül a gyakorlati kérdés: Hogyan készítsünk hozzáférhető üzenetet tanulásban/értelmileg akadályozott gyermekek, tanulók számára? A vajdasági „inkluzív, fejlesztő szakpedagógia” szakirányú továbbképzés keretében 14 órás tanegység keretében foglalkoz(t)unk ezzel a kérdéskörrel.

1.1. Tanulási eredmény alapú (tea) képzésfejlesztés

A tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés egyik alapelve alapján a tanulmányok megkezdése előtt meg kell határozni azokat a kompetenciákat, amelyeket a tanulási folyamat végén a hallgatóknak birtokolniuk kell (Farkas, 2017). Ilyen kompetencia: a tudás vagy ismeret, a képesség, az attitűd, illetve a felelősségvállalás és az autonómia (Oktatási Hivatal, 2021). „A nemzetközi tendenciák egyértelmű elmozdulást mutatnak a hagyományos oktatóközpontú megközelítés felől a tanulóközpontú megközelítés felé. Ebben az értelemben nem az oktatási, tanítási folyamat és annak a szabályozása a lényeges, hanem a tanulás eredménye, azaz hogy egy hallgatónak a tanulási folyamat végére mit kell tudnia, átlátnia, megcsinálnia, alkalmaznia, és annak a bizonyítása, hogy az adott tanulási eredményeket valóban birtokolja-e (Farkas, 2017. 51. o.)” Nem abból kell tehát kiindulni, hogy az oktató mit tud, és akkor azt is tanítja, hanem abból, hogy a munkavállaló – esetünkben a gyógypedagógus – a munkakörében milyen tevékenységeket lát el. Ezt pl. a DACUM munkakörelemzés módszerével tudjuk feltárni (Sum, 2001). A munkakörelemzés megmutatja azt, hogy mit csinál a szakember. A „mit csinál” kérdésre adott válaszokból pedig levezethető az, hogy milyen tudásra (ismeretre), milyen képességekre, milyen attitűdre van szükség ahhoz, hogy a munkaköri feladatokat a lehető leghatékonyabban és legeredményesebben tudjuk ellátni. Meg tudjuk azt is állapítani, hogy a munkavállaló milyen szintű autonómiával kell, hogy végezze a feladatát, illetve miért kell neki a kompetenciahatárain belül maradva, felelősséget vállalnia.

A fentiek alapján a „hozzáférhető üzenet készítéséhez szükséges” legfontosabb kompetenciákat az alábbiak szerint határoztuk meg:

1. Az értelmileg/tanulásban akadályozott gyermekekkel, tanulókkal foglalkozó gyógypedagógus (továbbiakban: gyógypedagógus) könnyen érthetőn beszél a gyerekekkel és a tanulókkal.

2. A gyógypedagógus folyamatosan és rugalmasan alkalmazkodik a különböző nyelvi szinten kommunikáló értelmileg/tanulásban akadályozott gyermekekhez, tanulókhöz. Másképpen fogalmazva: legyen képes arra, hogy gondolatait akár többféle nyelvi szinten is meg tudja fogalmazni; legyen képes a nyelvi szintek között önreflektív módon mozogni.

3. A gyógypedagógus a mások által készített könnyen észlelhető és könnyen érthető oktatási segédanyagokat a rábízott értelmileg/tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók szükségleteinek megfelelően adaptálja, átalakítja.

4. A gyógypedagógus könnyen észlelhető és könnyen érthető oktatási segédanyagot készít a rábízott értelmileg/tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók számára.

5. A gyógypedagógus a betűket olvasni (még) nem tudó értelmileg/tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók számára magyarázó erejű, könnyen értelmezhető vizuális (képi) információkat készít.

6. A szerzői jogra figyelemmel a gyógypedagógus ismeri a mások által készített vizuális (képi) információk felhasználásának jogszerű lehetőségeit.

A tanulási eredmény alapú megközelítés másik alapelve az, hogy a tanulási folyamat végén ezeknek a kompetenciáknak az objektív, megbízható és érvényes mérésére, értékelésére kerütsünk sort (Farkas, 2019). A mérés, értékelés eredményei alapján képet kapunk arról, hogy milyen mértékben sikerült a kitűzött tanulási eredményeket elérni. A tapasztalatok megmutathatják, hogy mi (volt) a képzés erőssége, illetve mi az, amin a tervezett kompetenciák meggyőzőbb kialakulása érdekében változtatni kell.

1.2. A minőségbiztosítási követelményekről

Szólnunk kell még az európai felsőoktatási térség minőségbiztosításának 2015-ben (magyarul 2016-ban) kiadott sztenderdjéről és irányelveiről (OFI, 2016). Ez a dokumentum leszögezi, hogy szükséges a minőséget folyamatosan monitorozni: „A minőségbiztosítási folyamatokban – különösen a külsőkben – való részvétel révén az európai felsőoktatási rendszerek megmutathatják saját minőségüket, növelhetik átláthatóságukat, s ezáltal hozzájárulnak a kölcsönös bizalomépítéshez, képzési programjaik, egyéb szolgáltatásaik és az általuk kiadott képesítések elismeréséhez (OFI, 2016. 8. o.)” A hallgatóközpontú tanulás, tanítás és értékelés az, amikor „Az intézmények biztosítják képzési programjaik olyan megvalósítását, amely aktív szerepre ösztönzi a hallgatókat a tanulási folyamat létrehozásában. A hallgatók értékelése tükrözi ezt a megközelítést. ... Ezért körültekintően kell a képzési programokat megtervezni és kivitelezni, eredményüket értékelni (MAB, 2018. 10. o.)”

A fentiekben bemutatott alapelvekre, sztenderdekre és irányelvekre figyelemmel tartottam fontosnak, hogy a 14 órás tanegység befejezését követően megkérdezzem a hallgatókat a hozzáférhető üzenet készítésére felkészítő kurzusról, illetve a mindennapi munkát segítő voltáról.

2. A kutatás módszertana

2.1. A kutatás kérdései

1. Mennyire tartják fontosnak a vajdasági szakirányú továbbképzésben, azon belül a hozzáférhető információ készítésére felkészítő kurzusban részt vevő hallgatók a kiemelt tanulási eredményeket és mit gondolnak azok tényleges birtoklásáról? (Kiemelt tanulási eredmények alatt az 1.1. fejezetben leírt hat tanulási eredményt kell érteni.)

2. Milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az első kérdésben körülírt hallgatók a hozzáférhető információ gyakorlati alkalmazásáról?

2.2. A kutatás módszere és eszköze

Az adatgyűjtéshez az online kérdőíves kikérdezés módszerét használtam.

Az adatgyűjtés kutatási eszköze maga az online kérdőív (google űrlap). Az online kérdőívben három szakaszban dolgoztam ki kérdéseket. Az első szakaszban a demográfiai adatokra, a második szakaszban a képzés szakmai tartalmára és a résztvevői javaslatokra, a harmadik szakaszban a munkatapasztalatokra kérdeztem rá. Az összesen 22 kérdést tartalmazó kérdőívben feleletválasztós kérdések vannak. Kértem a válaszadókat, hogy a tanulási eredményként meghatározott kompetenciákat rangsorolják, illetve részben a feleletválasztós kérdéseket követően, részben önálló kérdés formájában kifejtést igénylő kérdéseket is feltettem. A kutatás kutatási eszköze jelen tanulmány 1. számú melléklete.

2.3. A kutatás alanyai, mintaválasztás

Az „inkluzív, fejlesztő szakpedagógia” szakirányú továbbképzésben – a NEPTUN adatai alapján – a 2017/18. tanévtől kezdődően 23 fő, a 2019/20. tanévtől kezdődően 25 fő vett részt a képzésben. Ők jelentik tehát az alapsokaságot.

Az online kérdőíves kikérdezésre a NEPTUN rendszeren keresztül küldtem üzenetet az alapsokaságba tartozó összes olyan személynek, aki a tanulmányait a 2017/18-as tanévben kezdte meg,

és azt azóta eredményesen befejezte; illetve valamennyi olyan hallgatónak, aki a 2019/20-as tanévben kezdte a tanulmányait, és a kutatás időszakában még a képzés hallgatója volt.

2.4. A kutatás szervezése és válaszadási hajlandóság

Az online kérdőíves adatfelvételre 2021. április 26. és 2021. május 2. között került sor.

A felkérést összesen két alkalommal küldtem ki. Az első felkérést követően 11 fő, a második felkérést követően 9 fő töltötte ki a kérdőívet.

A 2017/18. tanévben 23 fő vett részt a képzésben, közülük öten töltötték ki a kérdőívet; ez 22%-os válaszadási hajlandóságot jelent.

A második csoportban 25 fő volt a hallgatói létszám, közülük 14-en töltötték ki a kérdőívet; ez 56%-os válaszadási hajlandóság.

3. A kutatás eredményei

3.1. A demográfiai adatokról

A válaszadók közül 19 fő nő és egy férfi.

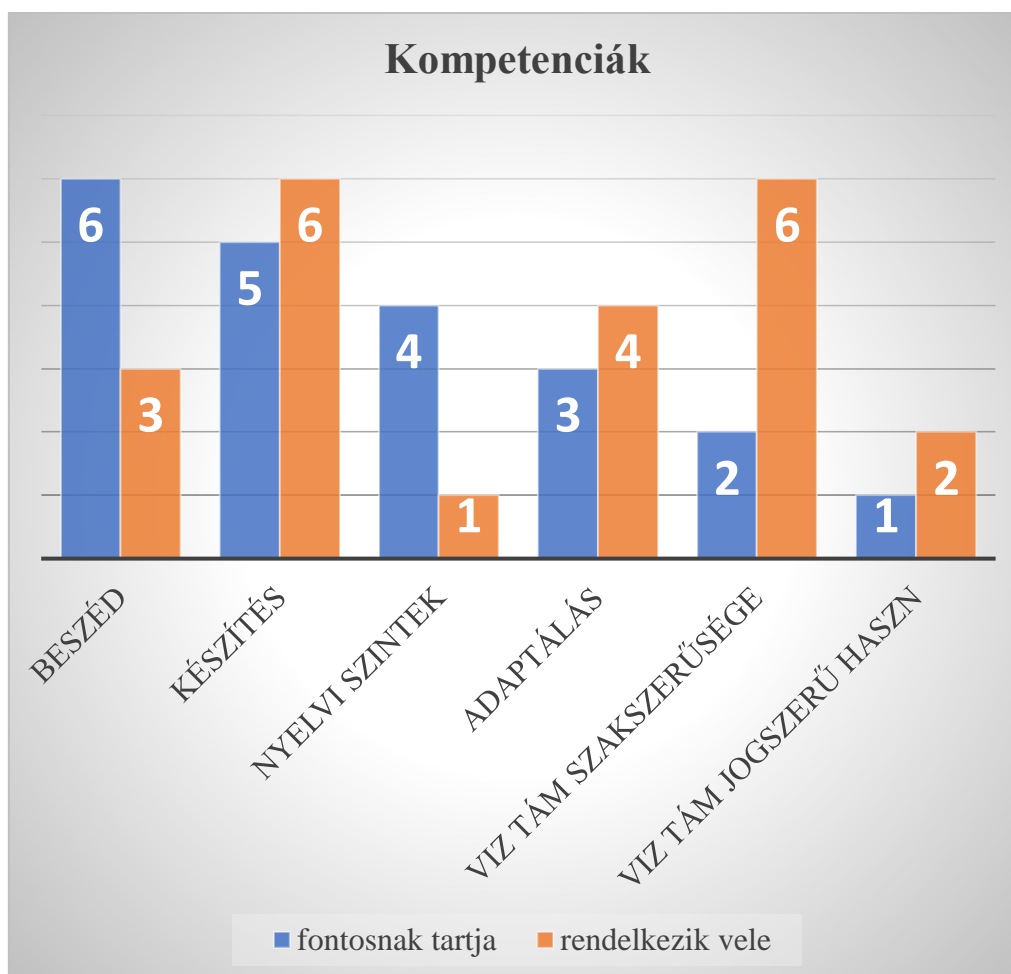
A válaszadók munkahelye azért érdekes és fontos, mert a hozzáférhető üzenetet mindig a kommunikációban részt vevő partner igényeihez kell igazítani. Az igényeket vagy szükségleteket többek között meghatározza az életkor, az értelmi sérülés mértéke. Óvodában dolgozik a válaszadók közül 3 fő. Általános iskola alsótagozatán 10 fő, általános iskola felsőtagozatán 4 fő, középiskolában egy fő és felnőttkorú tanulásban, illetve értelmileg akadályozott emberekkel foglalkozik 2 fő. Többségi gyermekekkel, tanulókkal foglalkozik 6 fő. Ők tehát integráltan találkozhatnak tanulásban, illetve értelmileg akadályozott gyermekekkel, tanulókkal. Kifejezetten sajátos nevelési igényű, illetve beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel diagnosztizált gyermekekkel, tanulókkal foglalkozik 2 fő. További információ arról, hogy az SNI, illetve a BTMN csoporton belül milyen szükségletű gyermekekről, tanulókról van szó, sajnos nincs. Tanulásban és értelmileg akadályozott gyermekekkel, tanulókkal foglalkozik a válaszadók közül 12 fő. Nekik egészen biztosan ismerniük és használniuk kell a könnyen érthető üzenet készítésének módszertanát.

3.2. A tanulási eredményekről

Az online kérdőíves adatgyűjtés során az 1.1. fejezetben körülírt hat tanulási eredményt vettem alapul.

A kompetenciák rangsorolása tekintetében a kérdőívben egyfelől rákérdeztem arra, hogy mennyire tartják azokat fontosnak; illetve saját véleményük alapján rendelkeznek-e ténylegesen ezekkel a kompetenciákkal. Az alábbi 1. sz. ábrán az ezen kérdésekre adott válaszok összesített eredményét szemléltetem. A számok a kompetenciák rangsorbeli helyét jelzik. Kék szín jelzi azt, hogy mennyire tartják az adott kompetenciát fontosnak (6-os a legfontosabbnak, 1-es a legkevésbé fontosnak tartott kompetencia). Narancssárga szín jelzi azt, hogy saját véleményük szerint milyen mértékben rendelkeznek adott kompetenciával (6-os szám jelzi azt a kompetenciát, amivel leginkább, 1-es azt a kompetenciát, amivel a legkevésbé rendelkeznek).

1. ábra: A kompetenciák (tanulási eredmények) rangsorolása

A válaszadók a könnyen érthető beszédkészséget rendkívül fontosnak tartják. Ezt sorolták az első helyre. Ugyanakkor ezzel a kompetenciával csak kevéssé rendelkeznek. Ez az eredmény azt mutatja, hogy a képzés során a könnyen érthető beszédkészség kialakítására a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kell fektetni.

Második helyre sorolták a válaszadók a könnyen érthető üzenet készítésére való alkalmasságot. Úgy tűnik, hogy ezt a tanulási eredményt a képzés során, illetve a képzéshez kapcsolódó feladattal sikerült is elérni. Leginkább ugyanis éppen ezzel a kompetenciával rendelkeznek a válaszadó hallgatók. A képzés során a szabályrendszerrel saját élményű, felfedezésen alapuló módszerrel ismerkedtünk meg: a szabályokat oktatóként nem én ismertetem és magyaráztam el, hanem könnyen érthető kiadványokban kellett szabályokat keresni csoportmunka keretében, majd megbeszéltük a felfedező munka eredményét és tudatosítottuk, rendszereztük a szabályokat. Ezt követően azt gyakoroltuk, hogy hogyan lehet sztenderd szöveget könnyen érthető nyelvi szintre fordítani. A tanult ismeretek tényleges elsajátítását a hallgatók – választásuk szerint egyénileg vagy csoportmunka keretében – valójában egy komplex, projekt jellegű munka elvégzésével bizonyíthatták: könnyen érthető anyagot kellett készíteniük.

Harmadik helyre sorolták a válaszadó hallgatók azt a képességet, hogy minél inkább tudjanak alkalmazkodni a gyermekek, tanulók eltérő nyelvi szintjeihez; azaz az üzenetet egy foglalkozáson, egy órán belül akár több nyelvi szinten is meg tudják fogalmazni. Sajnálatos, hogy ezt a képességüket sikerült a legkevésbé fejleszteni a szemináriumi foglalkozás keretében. Valóban nem könnyű ugyanazt az üzenetet különböző nyelvi szinten megfogalmazni, többnyire előre nem tervezhető, szóbeli kommunikáció során. Meggyőződésem, hogy ez az a kompetencia, ami sikeresen csak gyakorlatban fejleszthető. Ezt pótolhatja az, amikor a szemináriumi foglalkozást több, különböző nyelvi szinten kommunikáló partícipatív oktatóval (Katona, Cserti-Szauer és Sándor, 2019) tartjuk. Ilyenkor van arra

lehetőség, hogy pl. ugyanazt a szöveget akár két vagy háromféle változatban is elkészítsük; és azok érthetőségéről azonnal visszajelzést kapjunk a partícipatív oktatóktól.

Negyedik helyre került a rangsorolásban a mások által készített könnyen érthető üzenet adaptálásának a fontossága. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy az adaptációra ugyancsak sikerült a képzés résztvevőit eredményesen felkészíteni.

A vizuális támogatások szakszerű kivitelezését (Alexander, 2019) csak ötödik helyre rangsorolták a válaszadó hallgatók. Ugyanakkor ezzel a képességgel saját bevallásuk szerint magas szinten rendelkeznek. A kurzus tematikája, illetve a követelményként meghatározott projekt munka alapján ez egy várható eredmény volt. Már a szemináriumi foglalkozáson is komolyan foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogy mitől lesz egy fénykép vagy pl. egy kép valóban könnyen észlelhető és könnyen érthető. Talán azt tekinthetjük a leglényegesebb szempontnak, hogy a vizuális támogatásnak magyarázó erejűnek (egyértelműen azonosíthatónak, konkrétan) kell lennie, és nem a szöveges üzenet illusztrálása (díszítése) a cél.

Utolsó helyre sorolták a felmért kompetenciák közül a mások által készített vizuális eszközök jogszerű felhasználását. Ezt tartják tehát legkevésbé fontosnak, egyúttal ezzel a kompetenciával kevésbé is rendelkeznek. A szerzői jogi ismeretek sajnos valóban nem fértek bele a 14 órás időkeretbe. Pedig nagyon fontos lenne tudni, hogy van-e jogom egy, a neten talált képet saját célra felhasználni (adott esetben tehát nem üzleti célra, nem anyagi haszonszerzés érdekében, de oktatási segédanyag készítésére), illetve honnan tudom, hogy a neten talált kép szabadon felhasználható-e; hol találók kifejezetten szabadon felhasználható képeket (Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Televíziója, 2021).

3.3. A hozzáférhető üzenet készítéséről és felsőoktatásbeli oktatásának módszeréről

Egy következő kérdéscsoportban arra kérdeztem rá, hogy a könnyen érthető üzenet készítésének eszközeivel, illetve módszerével kapcsolatban mit gondolnak a hallgatók.

A könnyen érthető üzenetet írott szabályrendszer alapján készítjük (Horváth, 2020). Meg kell jegyezni, hogy a Magyarországon jelenleg használt szabályrendszerek az angol nyelv sajátosságaira figyelemmel, az értelmi sérült személyekkel szerzett tapasztalatok alapján készültek (*Inclusion Europe és Értelmi Fogatékossággal Élők és Segítőik Országos Szövetsége*, 2009; Nomura, Nielsen, and Tronbacke, 2010). A magyar nyelv sajátosságait figyelembe vevő, ebben a tekintetben új szabályrendszer készítése a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karon folyamatban van (Cziráki és mtsai, 2021).

Kérdésként merül fel, hogy mennyire tartják fontosnak azt a hallgatók, hogy legyen szabályrendszer. Ezt a válaszadók közül 17 fő (85%) nagyon fontosnak vagy fontosnak tartja, és csak 3 fő jelezte azt, hogy ez kevésbé fontos vagy nem fontos. Ez a visszajelzés megerősít bennünket abban, hogy helyes törekvés a magyar nyelv szabályszerűségei alapján készülő, magyar nyelvű szabályrendszer, és ezt a gyakorlatban – talán nem túlzás így fogalmazni – nagy reményekkel várják.

A gyógypedagógiában „a tudományos alapossággal kidolgozott fejlesztő eszközök fontosságát is kiemelik a kutatók. Különösen igényesen képviselte ezt a szempontot Illyés Sándor, amikor a csak gyakorlatban kidolgozott és beváltak ítélt módszereknél is igényelte a tudományos validálást. 2000-ben már korát megelőzve hangsúlyozta, hogy mind a diagnosztikus, mind a fejlesztő és terápiás munkában szükség van az eljárásrendeket szakmailag szabályozó és egységesítő protokollokra (Illyés, 2000, idézi: Lányiné, 2014. 42. o.)” Bizony a könnyen érthető üzenet készítésekor számos olyan szabályt alkalmazunk, amelyekről csak sejtjük, hogy megkönnyítik a megértést, de nem tudjuk bizonyosan. Ilyen pl. a csak a szöveggörnyezet alapján értelmezhető névmások használatának tilalma. Joggal feltételezzük azt, hogy egyszerűbb megérteni azt a konkrét szót, amit a névmás helyettesít, mint elvont gondolkodással kitalálni a helyettesített szót. (Például: „Hozd ide azt!” vagy „Hozd ide a könyvet!) Éppen ezért kíváncsi voltam arra, hogy mit gondolnak a hallgatók a szabályrendszer szabályainak tudományos vizsgálatáról. A 20 válaszadóból 13 fő tartotta ezt nagyon fontosnak, illetve fontosnak. Ugyanakkor jelentős azoknak a száma is, 7 fő, akik csak kevésbé fontosnak gondolják a tudományos igazolást, bizonyítást. Ebből talán arra következtethetünk, hogy a képzés során kevésbé sikerült a hallgatókat meggyőzni a gyógypedagógia „evidence based” alapelvéről.

A zárt kérdésre adott választ szövegesen ki lehetett egészíteni. Ezek közül idézek néhány fontosabbat:

„Anélkül is tudjuk mennyire fontos dologról van szó.” „A szakemberek ismerik az akadályozott gyermekek, tanulók felfogó képességét.” „Nem tartom nélkülözhetetlennek, hogy tudományos kutatások támasszák alá ezeket a szabályokat, egyszerűen csak alkalmazni kell őket.” „Hosszú időt venne igénybe a szabályrendszer létrehozása, elkészítése.” „Saját tapasztalatból indulva, több éves munkatapasztalat és értelmileg

akadályozott gyerekekkel való munka során beigazolódik az, hogy milyen nyelvi szinteken lehet és kell ahhoz fogalmazni, hogy a tanulók megértsék azt.”

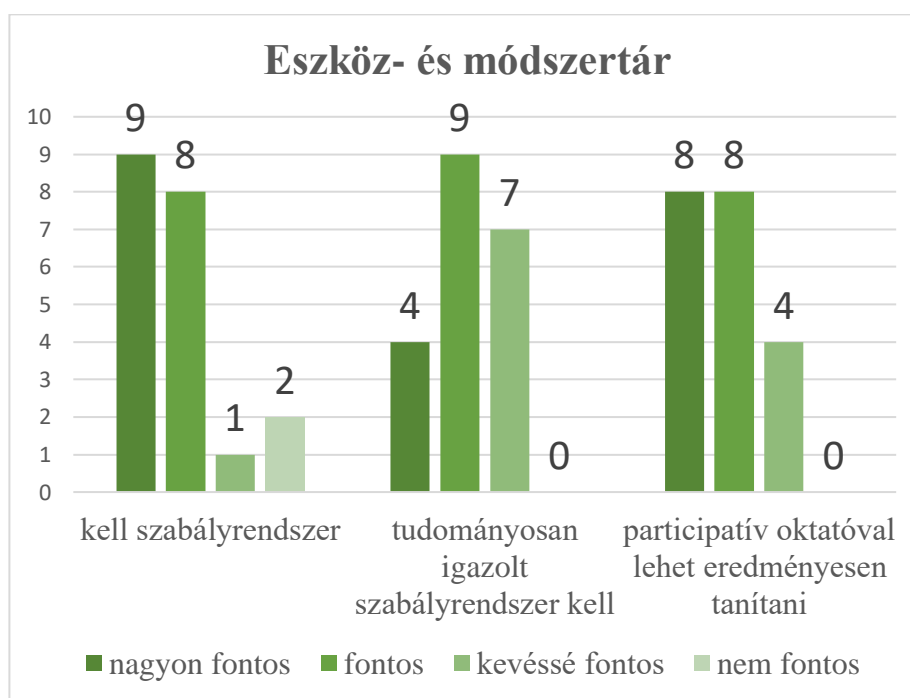
A könnyen érthető üzenet készítésének további alapelve, hogy ezt mindig értelmileg akadályozott, illetve tanulásban akadályozott személyekkel együtt készítjük, és magát a módszert is az ő bevonásokkal tanítjuk (Horváth és mtsai, 2019). Abból indulunk ki, hogy az elkészült könnyen érthető információ tényleges érthetőségéről maguk a felhasználók tudnak leghitelesebben visszajelzést adni. A húszból 16 fő nagyon fontosnak, illetve fontosnak tartja a participatív oktatást, és csak négyen jelezték azt, hogy ez kevésbé fontos. Nem volt olyan válaszadó, aki ne tekintené ezt fontosnak.

A participatív oktatók bevonásával kapcsolatban pedig a következő szöveges válaszokat emelem ki:

„Munkatársaként tekintünk a személyekre, akiknek valójában szólnak a könnyen érthető kommunikáció szövegei.” „A participatív oktatók azonnali visszajelzést nyújtanak az elsajátítás mértékéről.” „Nélkülözhetetlen az értelmileg/tanulásban akadályozott személyek bevonása, hiszen a tapasztalat, a gyakorlat során jöhetünk rá, hogy mire tartanak ők igényt.” „Nem feltétlenül szükséges ezen személyek bevonása az eredményes tanítás érdekében, de ajánlott kikérni a véleményüket, kipróbálni velük, hogy a tanításban hivatkozhatunk a gyakorlatban megtapasztalt tényekre.” „A tanulókhöz lehet igazítani a könnyen érthető kommunikációt a saját tapasztalataink alapján is, amennyiben nem áll rendelkezésre participatív oktató, csak kicsivel több időt fog igénybe venni, de ha belejövünk szinte nincs is időbeni többlet.”

Az alábbi diagram szemlélteti a fenti kérdésre adott, számszerűsíthető válaszokat.

2. ábra: Eszköz- és módszertár

3.4. A hozzáférhető üzenet készítéséről és alkalmazásának tapasztalatairól

Az utolsó kérdéscsoportban a tanult ismereteknek, illetve a fejlesztett egyéb kompetenciáknak a mindennapi gyakorlatban történő alkalmazására kérdeztem rá.

A könnyen érthető kommunikációt a válaszadó 20 fő közül 13 fő alkalmazza, 3 fő néha, és négyen jelezték azt, hogy egyáltalán nem használják a mindennapokban.

A módszert alkalmazó 16 főből félfévente csak egyszer, kétszer (tehát valóban ritkán), de alkalmazza a módszert 5 fő. Ennél gyakrabban, havonta egyszer, kétszer 4 fő, hetente legalább egyszer 6 fő, illetve naponta 1 fő. Ezek a válaszok jelzik, hogy a könnyen érthető kommunikáció módszertana valóban releváns ismeretnek tekinthető, és hogy erre a mindennapi gyakorlatban, a gyógypedagógus munkakörben valóban szükség lehet.

A válaszadók lehetőséget kaptak arra is, hogy a módszer alkalmazása esetén szövegesen is kifejtsek, hogy hogyan, miért, mikor alkalmazzák a módszert. Ezen szöveges válaszokból idézek:

„Alkalmazom, mivel van két tanulóm, akik kétnyelvűek, és nem értenek minden szöveget.”
 „Gyakran magyarázatra szorul a feladat, néhány szó.” „Az alsótagozatosok körében alkalmazom, akiknek nem a magyar az anyanyelvük.” Igen, amikor például nehezen érthető az üzenet a szülők számára.” Iskolai segédanyag készítése során alkalmazom, értelmileg akadályozott szülők tájékoztatásakor is hasznos lehet.” „Több roma tanulóm van, akik szegényes szókinccsel rendelkeznek, így velük mindennap a könnyen érthető kommunikációt alkalmazom a beszédben.” „Alkalmazom nemcsak a fogyatékos emberekkel, hanem például az idősekkel való kommunikációban is.”

Egy következő nyitott kérdésben a válaszadók kifejezheték a módszer alkalmazása során szerzett tapasztalataikat.

„Jobb eredményt érnek el a tanulók.” „Sokkal gyorsabban megértik, majd megjegyzi a tanuló a tananyagot.” „Sikerélményt okoz.” „A tanuló sokkal felszabadultabb, könnyebb a kapcsolatfelvétel, egyszerűbb és ütemesebb a munka vele.” „Azt, hogy valóban megkönnyíti a kommunikációt.” Egy-egy iskolai segédanyag elkészítése időigényes, többször át is kell alakítani a szöveget a tanulók visszajelzései alapján.” „A lényeg megfogalmazására kell összpontosítani, nem kell elveszni a részletekben.” „Összeszedettebb lesz a gondolkodás.” „Meg kell találni azt a szintet, ami a leghatékonyabb.” „Kevesebb segítséget igényelnek a munkájuk során a tanulásban akadályozott gyerekek.” „Lelkesebben vettek részt a feladatok megoldásában.”

És végül kíváncsi voltam arra is, hogy a képzésből eredményes záróvizsgával már kikerült, illetve a képzésben még résztvevő hallgatók mit javasolnak a képzés további fejlesztése céljából:

„Kurzusok indítását tanárok, újságírók számára is.” „Lehetőség szerint több gyakorlati feladatot.” „Először nagyon nehéz volt szöveget egyszerűsíteni, jó lett volna, ha többet gyakoroljuk az órán.” „Több alkalmat.” „A hallgatók által elkészített feladatokat célszerű lenne tesztelni, így ők is kapnának visszajelzést. Bár ez valószínűleg úgy lenne megoldható, ha a kurzus hosszabb lehetne.” „Teret adni több területen a képzés használatának, hasonló módon, ahogy a PANNON RTV-ben is megszokottá váltak az ilyen hírek.” „Jó lenne találkozni azokkal a személyekkel, akik segítik a képzés fejlesztését sérültként.”

3.4.1. Jó gyakorlatok

A vajdasági képzésben résztvevő hallgatók közül többen példamutatóan használják a könnyen érthető kommunikációt. Ebben az alfejezetben ezeket a példamutató alkalmazásokat szeretném bemutatni.

Szarapka Dóra az első csoportban végzett. A képzés során szakdolgozatát a könnyen érthető hírek készítéséről írta, melyből később publikációt is készített (*Szarapka, 2021*). A képzés időszakában alakított ki együttműködést a vajdasági Pannon RTV-vel. Ettől az időponttól kezdődően és azóta folyamatosan, napi rendszerességgel jelennek meg az online hírportálon *könnyen érthető hírek*.

Molnár Gábor Gabriella (Losonc Gabriella) a második csoportban tanult, aki szintén szakdolgozati témának választotta a könnyen érthető kommunikációt (*Molnár Gábor, 2021*). Az egészségügyben dolgozó szakemberként azt tartotta fontosnak, hogy munkahelyének, az *Apotéka Apolo gyógyszerárának a honlapján* legyen könnyen érthető információ. Emellett különböző ételek (sült makaróni, bableves, mézeskalács) készítési folyamatát mutatja be *könnyen érthető filmes recept* formájában.

Rózsa Ramóna ugyancsak a második körben végezte a tanulmányait. A mindennapi oktató munka támogatását tartotta fontosnak, és az iskolában alkalmazható, könnyen érthető oktatási segédanyagokat készített, tankönyvi szövegeket fordított le könnyebben értelmezhető nyelvi szintre (*Rózsa, 2021*).

4. Összegzés

Úgy tűnik, hogy a könnyen érthető kommunikáció mint az értelmileg, illetve tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók fejlesztésének egyik – napjainkban formálódó, alakuló – módszere, illetve eszköze a velük foglalkozó gyógypedagógusoknak létező kompetenciája. A kurzus előtt megfogalmazott tanulási eredmények jól reflektálnak a munkaköri elvárásokra, a kurzus során ténylegesen elsajátított kompetenciák a mindennapi munkában valóban hasznosíthatók.

4.1. A kurzus tematikájának újragondolásáról

1. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a beszédfejlesztésre annak érdekében, hogy a képzésben résztvevők ténylegesen fejleszteni tudják a könnyen érthető kifejezőmódjukat, illetve azt a

képességüket, hogy könnyebben, gyorsabban, hatékonyabban és eredményesebben tudjanak alkalmazkodni a csoportjukba járó gyerekek, az osztályukba járó tanulók különböző nyelvi szintjéhez.

2. Erősíteni szükséges a vizuális támogatás szakszerűségével és jogszerű felhasználásával kapcsolatos képzési tartalmakat.

3. Tudatosítani kell, hogy a gyógypedagógiában tudományosan igazolt módszereket szabad csak alkalmazni. Ezzel összefüggésben kutatási programokat kell indítani a könnyen érthető üzenet készítése szabályainak alátámasztása érdekében.

4.2. A kurzus szervezésével kapcsolatos tapasztalatokról

1. Elsősorban még több gyakorlati feladatra van szükség. A kurzus gyakorlati jellege akkor erősíthető, ha a képzési és kimeneti követelmények lehetővé teszik, hogy módosítsuk a kurzus óraszámát, és 14-nél magasabb óraszámra határozzuk meg a kurzus időkeretét.

2. Az ismeretközvetítés hagyományos felsőoktatási módszerekkel is teljesíthető, a tudás megszerzését a hallgatók hagyományos számonkérési formában is bizonyíthatják. Ugyanakkor az ismereten túli kompetenciák (képességek, attitűdök, felelősségvállalás és autonómia) nem fejleszthető és nem fejlődik akkor, ha a kurzust egy hétvégére, péntek-szombatra tömbösítve szervezzük meg. Célszerűbbnek tűnik a 14 órát legalább három különböző napra elosztani olyan módon, hogy az egyes tanítási napok között legalább egy, de akár több hét is eltelhessen.

Jelen tanulmányt Sallai Ilona Éva gondolataival zárom: „Használd Te is a könnyen érthető kommunikációt, vagyis KÉK-et! Tedd számunkra is érthetőbbé a világot!” (SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, 2020)

IRODALOMJEGYZÉK

- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény
A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény
Alexander, Kerstin (Hg., 2019): *Mit Typografie und Bild barrierefrei kommunizieren. Forschungsstand und Studien*. Frank and Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin.
Cziráki Zsolt, Horváth Péter László, Ladányi Lili, Magyar Adél, Pukánszky Béla, Porkoláb Mihály és Sallai Ilona Éva: Könnyen Érthető Információs Központ (KÉIK) létesítése a szegedi Gyógypedagógus-képző Intézetben. *Fogyatékossg és Társadalom*, 1. 16-27.
Farkas Éva (2017): *Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
Farkas Éva (2019): *Tanulási eredmények értékelése a felsőoktatásban*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
Horváth Péter László (2017a): Minek nevezzelek? Gondolatok a fogyatékossgal különböző értelmezési lehetőségeiről – I. rész. *Carissimi* VIII.2:6-7.
Horváth Péter László (2017b): Minek nevezzelek? Gondolatok a fogyatékossgal különböző értelmezési lehetőségeiről – II. rész. *Carissimi* VIII.3:8-9.
Horváth Péter László (2020): *A könnyen érthető kommunikációs képzési programok képzéfejlesztésének története Magyarországon a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény tükrében*. Doktori értekezés. Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger. Forrás: <http://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/81/1/doktori20ertekezes.pdf> [2021.06.01.]
Horváth Péter László és Ladányi Lili (2021): Easy Language in Hungary. In Lindholm, Camilla and Vanhatalo, Ulla (eds.): *Handbook of Easy Languages in Europe*. Frank and Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin. 219-251.
Horváth Péter László, Sallai Ilona, Bercse László és Czákó Tibor (2019): A könnyen érthető kommunikáció inkluzív oktatása a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán. In: Katona Vanda, Cserti-Szauer Csilla és Sándor Anikó (szerk.): *Együtt oktatunk és kutatunk! Inkluzív megközelítés a felsőoktatásban*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest. 156-166.
Inclusion Europe és Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége (2009): *Információt mindenkinek! A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei*. Inclusion Europe - Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége, Brüsszel – Budapest.
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Televíziója (2021): *Könnyen érthető képtárat mutattak be Budapesten – VIDEÓ*. Forrás: <http://www.jgypk.u-szeged.hu/hirek/szte-jgypk-2021-junius/konnyen-ertheto-keptarat?objectParentFolderId=31796> [2021.06.22.]

- Katona Vanda, Cserti-Szauer Csilla és Sándor Anikó (szerk., 2019): *Együtt oktatunk és kutatunk! Inkluzív megközelítés a felsőoktatásban*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.
- Lányiné Engelmayer Ágnes (2014): Változásban a pszichológiai és gyógypedagógiai diagnosztika. *Neveléstudomány*, 3. 33-52.
- Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (2018): Intézményakkreditáció. Önértékelési útmutató. Forrás: http://old.mab.hu/web/doc/akkreditacio/OnertUtmut_Intakkr2018.pdf [2021.06.01.]
- Molnár Gábor Gabriella (2021): *A könnyen érthető kommunikáció szerepe az egészségügyben*. Szakdolgozat. (Témavezető: Horváth Péter László) SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged.
- Nomura, M., Nielsen, G. S. and Tronbacke, B. I. (2010): *Guidelines for easy-to-read materials*. International Federation of Library Associations and Institutions, Hága. Forrás: www.ifla.org/publications/ifla-professional-reports-120 [2021.06.01.]
- Oktatási Hivatal (2021): *Magyar Képesítési Keretrendszer*. Forrás: <https://www.magyarkepesites.hu/> [2021.06.01.]
- Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (2016): IV. Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei (ESG 2015). Forrás: http://old.mab.hu/web/doc/szabalyok/-ESG_kotet_OFI2016_ESGmagyar.pdf [2021.06.01.]
- Rózsa Ramóna (2021): *Környezetismeret tankönyv könnyen érthető fordítása*. (Témavezető: Horváth Péter László) SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged.
- Sum István (főszerk, 2001): *DACUM kézikönyv. Ifjúsági szakképzési korszerűsítése. Világbanki projekt*. Nemzeti Szakképzési Intézet, Budapest.
- Szarapka Dóra (2021): Könnyen érthető hírek és azok készítése. *Fogyatékoság és Társadalom*.1. 160-171.
- SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet (2020): *Könnyen Érthető Információs Központ létrehozása az SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézetében*. Forrás: <https://youtu.be/IUp4D6ocnUA> [2021.06.01.]